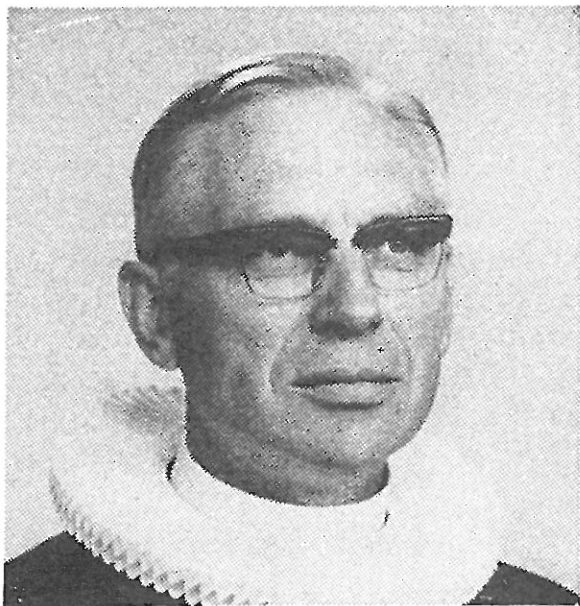

DIAKONIBEGREPET

Fra et foredrag på Nordisk diakonelevkonferanse
på **Ersta Diakonisseanstalt** i Stockholm januar 1978

Som kjent har det gjennom de siste årene vært ført en intens diakonidebatt i Norge. Denne debatten har hatt mange ulike elementer og har på mange måter vært en uryddig debatt. Et viktig element som kanskje ikke har kommet så sterkt i forgrunnen i

Over fra s. 3

han bruke deg og meg. Spørsmålet er om vi stiller oss til disposisjon. Gjeringen ligger ferdig foran oss. Døren inn til tjenesten i Guds rike står åpen!

«Se, jeg har satt foran deg en åpnet dør.» Engang lukket, — nå åpen. Den er inngangen til et rikt og meningsfylt liv. Vi får del i alt vi trenger til for dette liv, og for det liv som venter bak død og grav. Gjør vi oss bruk av adgangen? Går vi inn gjennom den åpnede dør?

Må Gud i sin nåde hjelpe oss til å gjøre det.

Leif Fjeld

debatten har vært det diakonibegrep som de ulike parter har operert med. Jeg tror det er viktig at dette trekkes frem i lyset for at man skal kunne forstå noe av den problematikk som har vært diskutert.

1. Diakonhjemmets stiftelsesdokumenter.

20. november 1889 sendte en gruppe av kirkens menn ut et opprop der man redegjorde for sine planer om å stifte et norsk diakonhjem. Det heter i oppropet:

«Det er i det moderne samfunn, også i vårt, hele egner av nødens og elendighetens store rike hvortil kvinner ikke kan nå, men hvor kun menn kan oppta arbeidet. Allerede det alminnelige menighetsarbeid og den dermed forbundne fattigpleie, hvor dog våre diakonisser er så nødvendige og hvor de hos oss har nedlagt et så rikt velsignet arbeid, allerede der foreligger oppgaver som ligger utenfor kvinnens rekkevidde. Vi innskrenker oss her til å nevne den diakonvirksomhet som i våre store og spredte menigheter trenges til en rikere ordets forkynnelse og privat sjelesorg, fremdeles arbeide i mange hjem for gamle og i waisenhusene som nå reiser seg hos oss og endelig de mange oppgaver som arbeidet blant den mannlige ungdom stiller. Føyer man så hertil hva som utkreves av arbeidskrefter til våre fattiggårder rundt om i landet, til misjon blant

drankere og løsgjengere, blant løslatte straffefanger og i straffeanstaltene samt endelig til bekjempelse av de for vår tid eiendommelige nødstilstander som skriver seg fra vantro og samfunnsnedbrytende retninger altfor fruktbare arbeid blant oss, så vil det lettelig innsees at det her foreligger for kirken en hel rekke av store oppgaver som bare kan opptas av menn som både teoretisk og praktisk er grundig utdannet for sin gjerning.»

Det bør kanskje først sies at skillet mellom kirke og stat dengang var mindre skarpt enn tilfellet er i dag. Like fullt gjøres det i oppropet som er sitert ovenfor, et uttrykkelig skille mellom menighetsdiakonien og den diakoni som har et mer allment sikte. Etter omtalen av menighetsdiakonien «fører man» til en rekke andre oppgaver som i dag vel oppfattes som statens ansvarsområde. Det må altså slås fast at diakonien helt fra sin begynnelse i Norge har vært rettet inn såvel mot menighetsarbeidet som mot de oppgaver samfunnet forøvrig stiller oss overfor.

Det er åpenbart at begge disse arbeidsfeltene oppleves som diakoniens ansvarsområde og at de skal tas opp ut fra den omsorg og kjærlighet som skapes der evangeliet blir mottatt i tro. Kirken er altså diakoniens subjekt, men diakoniens objekt eller arbeidsfelt omfatter såvel kirke som samfunn. Slik er også diakoniens oppgave definert i de skoleplaner som sendes ut fra Det norske Diakonhjem og de offisielle uttalelser som har vært fremlagt av vårt hovedstyre i forbindelse med den såkalte «Diakonhjemsaken». Like fullt er det sterke krefter innenfor norsk diakoni

som i alle fall i alt vesentlig ønsker å begrense diakoniens arbeid til menigheten. Man betrakter med andre ord menigheten både som diakoniens subjekt eller kilde og som dens objekt eller arbeidsfelt. Selv om man her regner med til kirken alle som er døpt og derved inkluderer den alt overveiende del av den norske befolkning, er det likevel ved dette fastsatt et meget viktig prinsipielt skille som i fremtiden kan få store konsekvenser.

Som det vil fremgå av det foregående deler jeg ikke et slikt syn. Jeg har allerede tidligere pekt på det opprop som førte til stiftelsen av Det norske Diakonhjem. Videre kunne jeg peke på diakonissen Cathinka Gulberg som betraktes som diakonissehusets mor og som grunnleggeren av moderne diakoni i Norge. Hun ble dermed pionéren og opphavet til den moderne sykepleierutdanning i Norge. Denne er rettet inn mot alle mennesker uansett tro og kirketilhørighet og har fått stor innflytelse i hele vårt norske samfunn. På samme måten har våre diakonale sykehus i Norge aldri spurt om eller reist krav om at bare kirkens dømte lemmer skulle få adgang til å nyte godt av den tjeneste som ytes her. Generelt må det i denne sammenheng sies at såvel våre skoler som våre sykehus har vært aktive deltagere i og har hatt stor innflytelse på utformingen av den helse- og sosialpolitikk som er utviklet i løpet av forrige og dette århundre.

I tillegg til dette er det naturlig å peke på at de fleste diakoner utdannet ved Det norske Diakonhjem alltid har arbeidet såvel i kirkelige som i sekulære stillinger. Det er bare en minoritet som arbeider i stillinger som kan betegnes som kirkelige, mens den

alt overveiende del arbeider i sekulære stillinger. Det har aldri vært reist innvendinger mot dette. Tidligere ble alle som ble utdannet ved Diakonhjemmet vigslet kollektivt som diakoner. Denne praksis ble imidlertid forlatt i 1969 i samsvar med bispemøteuttalelsen fra 1966. Denne nye praksis som altså har kirkelige legitimasjon, viser også at man nå skiller klart mellom kirkelige og sekulære stillinger, og at dette ansees som legitimt.

2. Teologisk begrunnelse.

Det har vært gjennomført en rekke undersøkelser og skrevet en rekke artikler om denne problematikken i løpet av de siste årene. En av disse undersøkelsene konkluderer med at ordet «diakoni» og de ulike avledninger av dette i Det nye testamentet bare relaterer seg til menigheten som arbeidsfelt.

Jeg tør ikke ta stilling til den språklige undersøkelse som her er foretatt. Den ligger på et høyt vitenskapelig nivå og det vil i alle fall kreve et omfattende arbeid å gjøre seg opp en mening om berettigelsen av de konklusjonene som trekkes.

Jeg må imidlertid understreke at det med dette er gjort en grunnleggende metodisk feil. Ordbruken i Det nye testamentet og eventuelt den praksis som har vært fulgt i de nytestamentlige menigheter kan ikke være avgjørende for hvordan diakonien senere i kirkehistorien skal fungere. Det er i strid med Luthers teori å hevde at kirkeordninger og praktisk kirkelig arbeid skal være bundet til de arbeidsmodeller som vi kan lese ut fra De nye testamentet eller som har kirkelig tradisjon. Dessuten må det sies at det nytestamentlige språkmateriale

man har til disposisjon er relativt begrenset og at den praksis som ble fulgt i de nytestamentlige menigheter var bestemt av den tids forutsetninger og muligheter.

Det avgjørende for diakonien må derfor være at den er i samsvar med den kristne omsorg diakonien er satt til å realisere. Her kan det ikke herske tvil. Kjærligheten er såvisst ikke begrenset bare til menighetens egne lemmer. Den omfatter alle uavhengig av kjønn, alder, hudfarge, sosial og økonomisk status, og hva ellers man kunne nevne av ting som skiller oss mennesker fra hverandre her i verden. Kjærligheten er i aller egentligste forstand grensesprengende.

For meg er det naturlig i denne sammenheng å peke på lignelsen om den barmhjertige samaritan (Lukas 10, 25ff). Jesus forteller denne lignelsen som et forbilde på kristen kjærlighet. Han bruker endog en samaritan, altså en som ikke tilhørte Guds utvalgte folk, som forbilde for oss som tror og forsåvidt for alle mennesker. Samaritanen møtte underveis en mann som lå halvt ihjel-slått etter et røveroverfall på veien mellom Jerusalem og Jeriko. Han løp den risiko det var å bøye seg ned og ta seg av mannen — røverne var åpenbart like i nærheten, han satte ham opp på sitt eget esel og førte ham til et herberge. Der stoppet han dagen over og betalte endog penger for den elendige. Dertil sa han seg villig til å betale hva det forøvrig måtte koste å ha ham i herberget til han selv kom tilbake. Så må det være klart for diakonien at den har bibelsk fundament under seg når den gjennom hele sin historie — også i Norge — alltid har følt omsorg såvel for

kirkens døpte lemmer som for andre mennesker, uavhengig av tro.

Det heter imidlertid i Galaterne 6.10: «Så la oss gjøre godt mot alle så lenge det er tid, og mest mot dem som er våre søsken i troen». Her innrømmes det jo faktisk at kjærligheten skal omfatte alle mennesker, men samtidig understrekes det at den i første rekke skal kjenne ansvar for menighetens egne lemmer. Dette er særlig forståelig ut ifra en historisk situasjon hvor menneskene utgjorde små minoriteter og hvor det sikkert var forbundet med store, også sosiale og økonomiske vanskeligheter, å tilhøre en kristen menighet midt i et hav av hedenskap.

Denne situasjonen kan vi snart komme til å møte igjen etterhvert som våre samfunn sekulariseres mer. Derfor er det viktig at diakonien aldri mister av syne at menigheten er dens primære arbeidsoppgave og at omsorgen i første rekke skal rette seg mot menighetens egne lemmer.

3. Karitativ og profylaktisk diakoni.

Det karitative element hører åpenbart diakoniens vesen til. Jesus selv tok seg av de utstøtte når han møtte dem på sin vei og fortellingen om den barmhjertige samaritan gir uttrykk for akkurat det samme. Den reisende hadde åpenbart slett ikke planlagt denne reisen for å hjelpe den nødstedte, men traff ham tilfeldigvis ettersom han var ute i et eller annet ærend. På samme måte er det viktig for oss at vi til enhver tid har åpne hjerter og sinn og villige hender og føtter til å tre til med vår hjelp der dette trengs.

Imidlertid synes det meg at det profylaktiske element i diakonien er like berettiget. Vi får etter hvert stadig større innsikt i de årsakssammenhenger som fører til at mennesker kommer i nød. Det tales i dag stadig mer om såkalte «klientskapende» forhold. Denne økende innsikt er selvsagt fra en side sett en stor hjelp i retning av å kunne avhjelpe den nød som finnes. Derfor må den hilses med glede. Men det må samtidig ikke underslås at innsikten i de mekanismer som fører mennesker ut i nød stiller oss innenfor stadig større utfordringer og gjør det stadig mer komplisert, vanskelig og kontroversielt å møte den nød som finnes i et moderne samfunn. Det er ikke lenger bare tale om å hjelpe mennesker vi treffer på, men å delta aktivt i forebyggende arbeid av ulik karakter.

Et av de viktigste problemene vil her være grenseoppgangen mellom diakoni og politikk. Det er åpenbart at en diakon som også må ta hensyn til og engasjere seg i de forhold som skaper nød i samfunnet, også blant kristne mennesker, nødvendigvis må bevege seg i grensefeltet til politikken i en moderne velferdsstat. Derfor er det nødvendig å si noen få ord om dette selv om vi i denne sammenheng bare så vidt kan streife innom et stort og sammensatt problem.

4. Diakoni og politikk.

I et demokratisk samfunn har enhver borger rett til å engasjere seg i politisk arbeid uansett hvilken stilling vedkommende måtte ha. Ut fra kristne premisser kan det dessuten kjennes som en plikt å bidra i den politiske debatt og i de politiske avgjø-

relser ut fra de forutsetninger den enkelte har i kraft av sin utdanning og sin erfaring, som ofte er knyttet til bestemte stillinger. Dette vil i særlig grad være tilfelle med diakonikandidater enten disse havner i kirkelige eller sekulære stillinger. Imidlertid må det også være klart at kirken som sådan ikke kan være partipolitisk bundet. Dens kall er å forkynne Guds vilje i forhold til såvel staten som et hvilket som helst politisk parti. Kirken kan altså ikke forholde seg politisk nøytral og det er tydelig tendenser til at denne erkjennelse blir stadig sterkere i kirkelige kretser. Imidlertid må det også være klart at kirkens viglede tjenere først og fremst har sin oppgave innenfor kirken og at politiske skillelinjer ofte kan føre til skillelinjer også innenfor kirken og i de lokale menigheter. Det er derfor naturlig å tenke at kirkelige tjenere som diakoner, prester osv., bør være tilbakeholdne og varsomme i sin virksomhet forsåvidt det streifer inn på de politiske områder. I denne sammenheng kan det være aktuelt å la seg permittere for en periode dersom man mener at det politiske arbeid i denne perioden skal være det primære arbeidsfeltet. Det viktigste for en kirkelig tjener er jo nemlig å nå frem til alle mennesker med Guds ord og med kristen omsorg helt uavhengig av de

partipolitiske sympatier som vedkommende måtte ha.

Diakonikandidater i sekulære stillinger har nær kontakt med nøden og med mennesker som er rammet av denne. Derfor kan det lett bli en samvittighetsforpliktelse for en diakonikandidat å engasjere seg i det politiske liv, ut fra et ord som f.eks. 1. Joh. 3.17 der det heter:

«Men den som ser sin bror lide nød og lukker hjertet til for ham, når han selv har mer enn nok å leve av, hvorledes kan han ha Guds kjærlighet i seg?»

Som tidligere nevnt går heller ikke diakoner i kirkelige stillinger fri denne problematikken. Langt på vei vil også disse ha kontakt med de samme mennesker og møte de samme årsakssammehenger som diakonikandidater i sekulære stillinger. Selvsagt vil en kirkens tjener da ikke kunne la seg binde av et partipolitisk program slik at man ser seg tvunget til å følge dette uansett. Diakonen er de nødstedtes talsmann og hjelper uavhengig av hvem som trenger hjelpen og uavhengig av hvem man må gå i kontrovers med for å kunne yte den hjelp som er nødvendig. De gammeltestamentlige profeter såvel som Jesu egen forkynnelse er her forbilledlig for oss.